

SPOŁECZEŃSTWO

Małgorzata Pietrasiak

REFORMY OŚWIATOWE W WIETNAMIE ZARYS UWARUNKOWAŃ

1. Reforma edukacji w Wietnamie 1979 r.

Dnia 2 lipca 1976 r., w czasie pierwszej sesji Zgromadzenia Narodowego obradującego w Hanoi, proklamowano utworzenie Socjalistycznej Republiki Wietnamu. Socjalistyczna Republika Wietnamu jako państwo stanowi kontynuację Demokratycznej Republiki Wietnamu, o czym świadczy przejęcie flagi, hymnu i godła DRW. Ogólnowietnamskie Zgromadzenie Narodowe uznało się za Zgromadzenie VI kadencji (Zgromadzenia od I do V kadencji obradowały w DRW), do czasu uchwalenia nowej konstytucji w 1980 r. obowiązywała konstytucja DRW. W stosunkach międzynarodowych SRW zapowiedziała kontynuację kierunków polityki nakreślonych przez DRW.

Taki scenariusz procesu zjednoczeniowego dla większości obserwatorów nie był zaskoczeniem. Od chwili proklamowania niepodległości DRW, tj. od 2 września 1945 r., siły skupione wokół rządzącej partii komunistycznej nie pozostawiały złudzeń co do swojej determinacji zakończenia konfliktu w Indochinach przez zjednoczenie Wietnamu. Nigdy w oficjalnych wypowiedziach i dokumentach Wietnamczycy z Południa nie byli nazywani obywatelami innego państwa, lecz zawsze „braćmi” lub „współobywatelami”.

Walka z przejawami dezaprobaty wobec takiego scenariusza rozwoju wydarzeń nie uznawała kompromisów. System władzy w pierwszym okresie oparty był na Komitetach Wojskowo-Administracyjnych, później przekształconych w Komitety Ludowo-Administracyjne. Wzmocniono organy bezpieczeństwa i milicji ludowej. Natychmiast podjęto działania mające na celu stworzenie warunków koniecznych

do zunifikowania systemów społeczno-gospodarczych Północy i Południa, przyjmując rozwiązania realizowane w rejonach północnych: nacjonalizację przedsiębiorstw prywatnych, przejmowanie na własność pozostawionych zakładów, ustanowienie kontroli nad bankami, wreszcie kooperację gospodarstw rolnych. Podjęte działania miały zagwarantować zwycięstwo socjalizmu w kapitalistycznych do tej pory rejonach południowych poprzez ich wchłonięcie.

Ideologia stała się racją stanu. Jej wartościom podporządkowano gospodarkę, ona wyznaczała ramy rozwoju oświaty i kultury, traktowanych jako nieodłączny element systemu społeczno-politycznego. Jednym z fundamentów kampanii na rzecz utworzenia „nowego człowieka” była reforma oświaty. Uznano ją za sprawę pilną, wymagającą po zjednoczeniu Wietnamu kompleksowego rozwiązania. Reformę oświaty traktowano jako ważny krok na drodze do unifikacji dwu odrębnych systemów. Zapowiedź zmian była sygnalizowana już w czasie obrad IV Zjazdu KPW w 1976 r.¹

Dnia 11 stycznia 1979 r. Biuro Polityczne KPW przyjęło rezolucję o reformie oświaty. Założenia reformy oparte były na przesłankach ideologicznych. Mowa w nich była o umacnianiu socjalistycznych form gospodarowania, walce o nową kulturę i tworzenie „człowieka socjalizmu”. Przewidywano poszerzenie liczby godzin lekcyjnych przewidzianych na edukację ideologiczną, gdyż „ludzie powinni myśleć naukowo, mieć szeroką wiedzę i cieszyć się dobrym zdrowiem, kochać swoją partię, cenić internacjonalizm proletariacki i życie rodzinne”². Zasada łączenia nauki i pracy została uznana za naczelną zasadę edukacji socjalistycznej. Swoim zakresem reforma objąć miała strukturę systemu edukacji, programy i treści nauczania oraz metody nauczania. Miała spełniać cztery cele:

- edukacja stać się winna elementem rewolucji kulturalnej i ideologicznej, wspomagającej rozwój gospodarczy, kulturalny, naukowy oraz technologiczny;
- zgodnie z jednym z jej haseł, winna kształtować nowoczesnego i wszechstronnie rozwiniętego obywatela;
- miała spełniać wymóg uniwersalizmu, tj. łączyć w sobie rewolucję stosunków produkcji, naukową i technologiczną oraz ideologiczno-kulturalną;
- szczególną uwagę w procesie nauczania należało zwrócić na szkolenie zawodowe przyszłych „nowoczesnych pracowników z rewolucyjną mentalnością, wysokimi kwalifikacjami, aby przyspieszyć rozwój gospodarki socjalistycznej”.

---

¹ *IV Zjazd Komunistycznej Partii Wietnamu, Podstawowe dokumenty*, Warszawa 1980, s. 107–109.

² Tekst rezolucji został opublikowany w „Le Courier du Vietnam” 1979, nr 10.

Reforma zainicjowana w latach 80. wzorowana była na systemie istniejącym w Związku Radzieckim. Proponowane zmiany polegały na:

- zunifikowaniu i ujednoczeniu wszystkich form przedszkolnej edukacji;
- podzieleniu systemu szkolnego na 3 poziomy: poziom I – pięcioletni, II – czteroletni (razem stanowiły dziewięcioletnią szkołę podstawową) oraz poziom III – trzyletnia szkoła średnia; szkoła podstawowa oferowała klasy dla dzieci szczególnie uzdolnionych, jak i dla dzieci opóźnionych;
- podporządkowaniu szkolnictwa wyższego (zawodowego) ministerstwu, w zależności od profilu kształcenia (ministerstwu rolnictwa, kultury, zdrowia itd.).

Decyzją Biura Politycznego KPW, 16 stycznia 1979 r. utworzono Komisję ds. reformy oświaty, w skład której weszli: premier Pham Van Dong jako przewodniczący komisji, sekretarz KC To Huu i Bui Thanh Khiet, wiceminister oświaty³. Realizację reformy rozpoczęto na początku lat 80. Już w roku szkolnym 1981/1982 wprowadzano eksperymentalnie dziewięcioletnią szkołę podstawową w niektórych większych ośrodkach miejskich. Wychowanie polityczno-ideologiczne adresowane było głównie do młodzieży Południowego Wietnamu. Zaznaczyć należy, że po zjednoczeniu zlikwidowano tam szkoły prywatne i wyznaniowe, oddzielono szkołę od kościoła, zapewniono pełną kontrolę państwa nad oświatą. Realizację reformy rozłożono na 20 lat i miała się ona zakończyć w latach 90.

Kierunki rozwoju oświaty znalazły odzwierciedlenie w Konstytucji SRW z 1980 r. Ustawa zasadnicza wyraźnie akcentowała fakt, że przez pracę propagandową i oświatową państwo upowszechnia marksizm-leninizm, linię polityczną KPW, konstytucję i ustawy SRW, stwarza i rozwija wartości kulturalne i duchowe narodu, przyswaja zdobycze kultury światowej, zwalcza ideologię feudalną i burżuazyjną jako wpływy kultury imperialistycznej i kolonialnej⁴. W konstytucji znalazła odzwierciedlenie norma polityczna, która do tej pory funkcjonowała jako zwyczajowa – kierownicza rola partii komunistycznej w kształtowaniu polityki kulturalno-oświatowej.

2. Zmiana sytuacji politycznej w Wietnamie w połowie lat 80.

Druga połowa lat 80. przyniosła zmiany w życiu politycznym Socjalistycznej Republiki Wietnamu. Na czele KPW stanął znany ze swoich radykalnych przekonań Nguyen Van Linh. To z jego inicjatywy rozpoczęto publiczne demaskowanie negatywnych zjawisk w życiu gospodarczym i społecznym, nie oszczędzając rów-

³ Ibidem.

⁴ Patrz Art. 38 Konstytucji Socjalistycznej Republiki Wietnamu, [w:] *Les Constitutions du Vietnam 1946–1959–1980–1992*, Hanoi 1995.

niez samej partii. Pojawiły się głosy przyznające, że nawet lata wojny ze Stanami Zjednoczonymi nie przyniosły takich strat gospodarce narodowej jak indolencja i niekompetencja władz. Krytykowano rządzenie krajem metodą centralizmu biurokratyczno-administracyjnego. Niektórzy dostrzegali konieczność rewizji przeideologizowanych, nieprzystających do rzeczywistości haseł. Nie tylko sytuacja wewnętrzna, ale i międzynarodowa Wietnamu na przełomie lat 70. i 80. znacznie się pogorszyła. Zwłaszcza indochińska polityka SRW i wkroczenie wojsk wietnamskich do Kambodży w 1979 r. wywołały konsternację i sprzeciw niedawnych sojuszników. Chiny odwołały swoich specjalistów i wycofały pomoc, a nawet w roku 1979 rozpoczęły krótką kampanię wojskową przeciw Wietnamowi. Pozostałe państwa regionu żądały natychmiastowego wycofania oddziałów wietnamskich, a stosunki z nimi uległy ochłodzeniu. Tylko weto ZSRR w Radzie Bezpieczeństwa uchroniły Wietnam od przyjęcia przez ONZ rezolucji potępiającej owe działania. W latach 80. zaczęły napływać z Europy Wschodniej znamienne sygnały. Były to strajki w Polsce w 1980 r., a następnie w połowie lat 80., jak również polityka odnowy zaproponowana przez nowego przywódcę partyjnego ZSRR Michaiła Gorbaczowa. Cała ta złożona sytuacja wymusiła program modernizacji systemu społeczno-gospodarczego, znany pod nazwą „doi moi”. Podjęcie reform ogłosił nowy sekretarz Komunistycznej Partii Wietnamu, Nguyen Van Linh na VI zjeździe partii w 1986 r.

Rozpoczynając proces liberalizacji systemu społeczno-gospodarczego, VI Zjazd KPW podjął m.in. dyskusję nad niektórymi drażliwymi sprawami oświaty w Wietnamie, w tym obniżającym się poziomem szkół i tragiczną sytuacją nauczycieli, będącą wynikiem galopującej inflacji. Władze próbowały rozwiązać sytuację różnymi środkami. II Plenum KC KPW zobowiązało Radę Ministrów do rozpatrzenia trudnej sytuacji pracowników oświaty i podjęcia kroków zmierzających do zapewnienia im godziwej egzystencji. Realizując uchwałę KC KPW Rada Ministrów wydała w końcu maja 1987 r. rozporządzenie mające na celu polepszenie ich sytuacji życiowej przez zagwarantowanie im comiesięcznych przydziałów sześciu podstawowych artykułów, takich jak: ryż, mięso, cukier, olej, nafta i proszek do prania. W przypadku niezrealizowania przydziału pracownicy mieli otrzymywać rekompensaty pieniężne po cenach rynkowych.

W czerwcu 1987 r. podjęto decyzję o przyznawaniu nauczycielom dodatkowego zasiłku w wysokości 1000 dongów. Ta forma pomocy objęła ok. 30% pracowników oświaty. Osoby oddelegowane do pracy w trudno dostępnych rejonach górskich korzystały z dodatkowych ulg: otrzymywały ekwiwalent ubraniowy, zasiłek na zakup niezbędnych sprzętów, zwiększone zasiłki żywieniowe oraz wyższe stawki za godziny nadliczbowe.

Wymienione postanowienia miały poprawić tragiczną sytuację nauczycieli i zahamować ich masowy odpływ ze szkół, na co duży wpływ miała również realizowana na Południu polityka edukacyjna. Nauczyciele, pracujący w zawodzie przed

zjednoczeniem, rezygnowali z pracy, nie decydując się na poddanie się obowiązkowym przeszkoleniom, a wielu z nich było po prostu odsuwanych od pracy z młodzieżą. Dane szacunkowe wskazują, że pozostało zaledwie 25% nauczycieli na Południu z okresu przedzjednoczeniowego, a i ci mogli uczyć jedynie przedmiotów ścisłych⁵. Sytuację na Południu ratowała pewna liczba napływających z prowincji północnych nauczycieli, których przyciągał utrzymujący się tutaj wówczas nieco wyższy standard życia.

Wiele do życzenia pozostawiał poziom nauczania. W 1986 r. w Mieście Ho Chi Minha aż 13 900 uczniów szkół podstawowych powtarzało klasę. Odsetek uczniów z co najmniej dwiema ocenami niedostatecznymi wyniósł 37%, w tym z języka wietnamskiego – 34%, z matematyki – 31%, a z języków obcych – 26,5%. Zaskakująco słabo wypadły wyniki egzaminów końcowych w czerwcu 1988 r. W prowincjach północnych kraju średnia egzaminów zdanych wyniosła 50%, zaś w południowych – 60%. Były nawet takie regiony, gdzie przeciętna wyniosła 33,7% w szkołach podstawowych i 12,4% w szkołach średnich. W północnych prowincjach Bac Thai było siedem szkół, w których ani jeden uczeń nie zdał egzaminu końcowego. Ogółem wśród 3271 licealistów przystępujących tutaj do egzaminów dojrzałości w 1988 r. tylko 593 uczniów tj. 18,9% uzyskało maturę.

Na tym tle pojawił się nowy problem – problem powtórnego analfabetyzmu, bo oto okazało się, że w niektórych rejonach był bardzo wysoki odsetek dzieci, które w przepisowym terminie nie chodziły do szkoły. Jedną z przyczyn tej sytuacji była i pozostaje nadal zbyt mała liczba szkół. W ok. 3 tys. klas nauka odbywała się na 3, a nawet na 5 zmian. Nakłady na budowę nowych szkół były bardzo niskie.

Sytuacja młodzieży po ukończeniu szkoły pozostawała bardzo dramatyczna. Według raportu o sytuacji młodzieży ok. 2 mln Wietnamczyków mieszkających w dużych miastach nie miało stałego zatrudnienia. Do tej grupy co rok przybywało ok. 1 mln młodzieży. Ok. 80% bezrobotnych stanowiła młodzież. Na podstawie sondażu przeprowadzonego w niektórych ośrodkach miejskich ustalono, że 55–60% bezrobotnych w wieku 16–30 lat stanowili absolwenci szkół podstawowych, którzy z różnych względów nie kontynuowali nauki, powracający z wojska i ci, którzy zakończyli pracę za granicą lub nawet prestiżową uczelnię zagraniczną. Taki nienormalny stan powodował, że olbrzymia część młodzieży emigrowała lub po prostu uciekała (problem *boat people*).

Stan oświaty w Wietnamie stał się powodem krytyki wielu wybitnych pedagogów i nauczycieli. Bardzo ciekawa w tym kontekście była wypowiedź dr hab. Ho Ngoc Dai'a, wybitnego pedagoga wietnamskiego. Ho Ngoc Dai powoływał się na zatrważającą statystykę: na 65 mln obywateli było ok. 8 mln analfabetów, zaś

---

⁵ Na temat obozów reedukacyjnych patrz między innymi: C. Sagan, S. Denney, *Re-education in Unliberated Vietnam: Loneliness, Suffering and Death*, [a:] <http://www.ocf.berkeley.edu/~schenney/Vietnam-Reeducation-Camps-1982>.

9% z owej liczby stanowiły dzieci w wieku 7–12 lat. Liczba dzieci, które porzucały naukę po pierwszym roku nauczania podstawowego, wynosiła 600–800 tys. rocznie. Błąd, jego zdaniem, tkwił nie tyle w niedoskonałościach wdrażania reformy oświaty, ile w samej reformie, którą uznał za powierzchowną i prymitywną. Ho Ngoc Dai stwierdzał, że jeżeli natychmiast nie dokona się istotnych zmian w oświacie, to sytuacja będzie jeszcze gorsza⁶.

Przytoczona diagnoza stanu oświaty nie była powszechna. Rozpoczęty odgórnie proces samooczyszczania się partii, pobudzany przez liberałów z kierownictwa KPW ujawnił, że nie wszyscy są w stanie zrozumieć i zaakceptować zmiany. Pojawiły się głosy, że publiczne obnażanie słabości partii prowadzi do jej wewnętrznego rozbitcia, działa na niekorzyść socjalizmu. Ten aspekt polemiki dotyczył przede wszystkim sfery kultury, ideologii i procesów wychowywania młodzieży. Panowała opinia, że o ile konieczna jest przebudowa gospodarstwa, o tyle zmiana świadomości społeczeństwa jest niepożądana. Wielu nauczycieli wyrażało pogląd, że nie należy rezygnować z założeń ideologicznych, będących częścią reformy z przełomu lat 70. i 80. W tym kontekście pragnę przytoczyć wnioski uczestników konferencji pedagogów, która odbyła się 18 maja 1986 r. Stwierdzono wtedy, że nauczyciele większą uwagę winni zwrócić na pracę wychowawczą z młodzieżą. Chodzi o to, by młodzież w szkole otrzymywała nie tylko szeroką wiedzę, ale i takie elementy wychowania obywatelskiego, jak: patriotyzm, internacjonalizm czy pracowitość. Uczestnicy konferencji wyrazili pogląd, że należy przyspieszyć proces przygotowania kadr nauczycielskich, zakończenia prac nad programami nauczania i pomocy naukowych. Kolejny raz postulowano efektywne wprowadzenie zasady wychowania przez pracę, czemu miał służyć system orientacji zawodowej w szkołach podstawowych⁷.

Od 1989 r. sytuacja w Wietnamie zaczęła się stabilizować. Zahamowana została inflacja z 1000 do 150% (w 1990 r. ok. 25%), przy jednoczesnym wstrzymaniu subwencji państwowych, zlikwidowano czarny kurs dolara i uzyskano względną stabilność waluty krajowej – donga, dzięki swobodzie gospodarczej wywołano przedsiębiorczość, zaczął normalnie funkcjonować rynek. Wietnam stawał się atrakcyjnym obszarem inwestycji kapitałowych. W polityce kulturalno-oświatowej pojawiło się wiele nowych elementów. Zaczęły powstawać szkoły prywatne. Uaktywnił się Kościół katolicki – przy parafiach powstawały żłobki, przedszkola i szkoły. 2 stycznia 1989 r. otwarto w Hanoi pierwszą eksperymentalną szkołę wyższą – Tan Long, gdzie nauka dla studentów była płatna, a czesne wynosiło równowartość 15 kg ryżu miesięcznie. Na I roku naukę podjęło tu 75 osób.

⁶ Przytoczone dane statystyczne i oceny - na podstawie doniesień korespondenta PAP Stanisława Grzymskiego, opublikowanych w „Biuletynie Specjalnym PAP” nr: 12293/23.03.1987; 12344/04.06.1987; 12265/11.02.1987; nr 12527/23.02.1988; 1018/2.04.1988; 12715/17.11.1988 oraz 12716/18.11.1988 oraz dziennika „Nhan Dan” 1987–1988.

⁷ TASS list 38 CO, 1986 r.

Ten etap dyskusji nad kierunkami rozwoju polityki oświatowej państwa można podsumować następująco:

1. Edukacji, podobnie jak rozwojowi nauki i techniki, przyznano priorytet. Rząd potraktował inwestycje w edukację jako czynnik rozwoju, jako element kluczowy całej polityki modernizacyjnej „doi moi”.
2. Celem edukacji stało się sprzyjanie rozwojowi gospodarki wolnorynkowej, podniesieniu jej poziomu i efektywności.
3. Reforma miała sprzyjać różnorodnym formom kształcenia (w tym rozwojowi szkolnictwa prywatnego i społecznego), wyrównywaniu szans edukacyjnych i niwelowaniu różnic społecznych.

Jak zostało powiedziane, na tym etapie Wietnam nadal deklarował przywiązanie do ideologii komunistycznej, chociaż przyjęte przez państwo drogi reformowania systemu społeczno-gospodarczego w wielu punktach wyprzedzały reformy w europejskich państwach socjalistycznych drugiej połowy lat 80. Reformowanie systemu odbywało się odgórnie pod wpływem i przy pełnej akceptacji KPW. Zmiany o charakterze politycznym były niewielkie. KPW nie zamierzała z nikim dzielić władzy, usprawiedliwiając swoją pozycję faktem, że to ona przeprowadziła zwycięsko kraj przez dwie wojny indochińskie z Francją i Stanami Zjednoczonymi, doprowadziła do zjednoczenia i – w odróżnieniu od innych partii komunistycznych – zawsze wykazywała dużą dozę samodzielności.

3. Wietnamskie Prawo Oświatowe

Parlament wietnamski 12 sierpnia 1991 r. przyjął Ustawę o powszechności wykształcenia podstawowego (*The Law for Primary Education*) i w tym samym roku Prawo ochrony i troski o oświatę dla dzieci (*The Law on Protection, Care and Education of Children*). Na II sesji VIII Zjazdu KPW, w grudniu 1996 r., przyjęto rezolucję „Kierunki rozwoju i zadania strategii rozwoju oświaty wobec procesów industrializacji i modernizacji do 2000 r.”, a drogą do realizacji tej strategii było przyjęcie w grudniu 1998 r. Wietnamskiego Prawa Oświatowego. Ustawa weszła w życie w sierpniu 1999 r. Składa się z 9 rozdziałów i 110 artykułów. Nowy system edukacyjny ma promować zasadę równości – dostęp do oświaty, zarówno dla dzieci ze wsi, jak i z miasta, ma być równy i powszechny, ma stworzyć lepsze warunki dla mniejszości narodowych i regionów zaniedbanych. Art. 9 wprowadza prawo i obowiązek szkolny dla wszystkich obywateli bez względu na narodowość, religię, przekonania, płeć, pozycję społeczną. Jednocześnie w ustawie znajduje się odwołanie do wielosektorowej gospodarki i wolnego rynku, zatem daje się możliwość tworzenia sieci prywatnych szkół.

Duże znaczenie przywiązuje się do narodowego charakteru szkoły, stąd podkreślono znaczenie takich przedmiotów jak: historia, literatura, geografia itp. W szko-

łach dla mniejszości narodowych potwierdzono poparcie dla edukacji dwujęzycznej (język mniejszości i wietnamski). W art. 5 Prawa Oświatowego stwierdza się, że językiem oficjalnym w szkołach jest język wietnamski, ale państwo bierze na siebie obowiązek stworzenia dogodnych warunków dla nauki pisania i czytania w językach narodowych różnych grup etnicznych. Jednakże nauka ta winna podlegać ustawodawstwu rządowemu⁸. Art. 10 podkreśla powszechność oświaty i wymienia mniejszości narodowe na pierwszym miejscu.

Należy podkreślić, iż rozwój edukacji, jeśli chodzi o nakłady budżetowe, uznano za priorytetowe. Prawo Oświatowe przewidywało znaczący wzrost nakładów na oświatę: w roku 1995 inwestycje w tej dziedzinie wynosiły 8–10% budżetu, w 2000 r. wskaźnik ten wzrósł do 15% i oczekuje się wzrostu do 20% do 2010 r.⁹

Podobnie jak w Europie szkołę wyższą podzielono na dwa etapy: etap pierwszy, trwający 3–4 semestry oraz drugi, dający wykształcenie profesjonalne – 4–5 semestrów. Prawo Oświatowe daje możliwość zakładania szkół prywatnych, społecznych, spółek joint venture. W Wietnamie istnieje szereg uczelni zagranicznych – np. w roku 2001/2002 rozpoczął działalność uniwersytet australijski. Współpraca międzynarodowa w zakresie edukacji i kształcenia jest traktowana przez rząd wietnamski priorytetowo, w szczególności te ich formy, które wspierają proces industrializacji i modernizacji systemu gospodarczo-społecznego (warsztaty, treningi, praktyki podnoszące kwalifikacje ze szczególnym uwzględnieniem zaawansowanej technologii, administrowanie biznesem, staże na uczelniach zagranicznych itd.).

Od 2000 r. w Wietnamie działa Fundacja Edukacji Wietnamskiej (Vietnam Education Foundation), założona przez Kongres Stanów Zjednoczonych. W 2004 r. skorzystało z tej fundacji ponad 100 studentów, którzy po konkursie zostali wyselekcjonowani i wysłani na studia do najlepszych uniwersytetów amerykańskich¹⁰. Podstawy ideologiczne kształcenia na uniwersytetach odeszły w zapomnienie, a wielu absolwentów znajduje zatrudnienie w gospodarce prywatnej, wielosektorowej. Dużą uwagę przywiązuje się do korelacji nauki i teorii z praktyką, zwłaszcza

---

⁸ Art. 5, Education Law (No. 11/1998/QH10).

⁹ Nguyen Van Tai, *Vietnam and the issue of continuing higher education reform by professori*, University of Social Sciences and Humanities Ho Chi Minh, Vietnam, [@:] [http://www.worldreform.com/intercon/kedre 16.htm](http://www.worldreform.com/intercon/kedre%2016.htm). Idem, *Recent Reform in Vietnamese Higher Education*, „Journal of the Faculty of Education” Listopad 1999 – Luty 2000, t. 28, nr 2.

¹⁰ Szerzej na temat Fundacji patrz: <http://www.vef.gov/>. Ciekawa jest w kontekście samej idei powołania Fundacji wypowiedź generała Vo Nguyen Giapa, głównodowodzącego wietnamskich sił zbrojnych w okresie wojny z USA, który przypomniał inicjatywę prezydenta Ho Chi Minha, który tuż po proklamowaniu przez Wietnam niepodległości prosił prezydenta Stanów Zjednoczonych Harry'ego Trumana o przyjęcie na studia w uczelniach amerykańskich grupy 50 najzdolniejszej wietnamskiej młodzieży.

cza na wydziałach technologicznych, więcej w programach jest ćwiczeń i praktyk niż wykładów. Na uczelniach wyższych wprowadzono system kredytowy.

Obecnie w Wietnamie istnieją 92 uniwersytety i 98 kolegiów. Szkoły są podzielone na kategorie:

- Dwa narodowe uniwersytety w Hanoi i Mieście Ho Chi Minha;
- Cztery regionalne uniwersytety: Thai Nguyen, Hue, Danangu i Tay Bac;
- Szkoły wyższe państwowe zawodowe, podlegające bezpośrednio ministerstwom resortowym;
- Uniwersytety otwarte, z których jeden znajduje się w Hanoi, a drugi w Mieście Ho Chi Minha, przy czym ten w Hanoi jest uniwersytetem publicznym, a w Mieście Ho Chi Minha – półpublicznym;
- Uniwersytety prywatne;
- Kolegia społeczne.

Obecnie nad kierunkami rozwoju szkolnictwa wyższego toczy się dyskusja. Według profesora Nguyen Van Tai'a szkolnictwu wyższemu potrzebne są następujące działania:

1. Właściwa strategia i polityka rozwoju edukacji, dostosowana do współczesnych wymogów. Należy modyfikować ją i dostosowywać do rozwoju społeczno-gospodarczego Wietnamu planowanego na 5 lat, jak również do planów długoterminowych – na 10–20 lat. Uwzględnić należy kompleksowość reformy. Na razie brak jej idei strategicznej i kompleksowego rozwiązania; nie odpowiada również zapotrzebowaniu społeczno-gospodarczego, procesowi modernizacji. Np. Uniwersytet w mieście Ho Chi Minh (VNU-HCMC) niedawno był restrukturyzowany i obecnie wymaga ponownej reorganizacji.
2. Należy restrukturyzować kształcenie zawodowe i praktyki. Sytuacja „więcej inżynierów – mniej robotników” staje się coraz bardziej popularna w społeczeństwie. Za mało jest praktyk zawodowych.
3. Należy skoncentrować się na jakości kształcenia, chodzi tu w pierwszym rzędzie o nauczycieli. Brak jest kadry na wysokim poziomie, liczba nauczycieli jest niewystarczająca. Obecnie jeden nauczyciel przypada na 50 studentów, a liczba ta może obniżyć się do poziomu 1/70¹¹. Należy umożliwić nauczycielom doksztalcenie w kraju i poza jego granicami.
4. Nieprawidłowe jest rozmieszczenie wyższych uczelni, najczęściej są one otwierane w Hanoi lub Ho Chi Minh. Na przykład, na ogólną liczbę 190 wyższych uczelni – w Regionie Północno-Zachodnim jest ich 2, w Północno-Wschodnim – 19, w Delcie Rzeki Czerwonej – 30, na Środkowym Wybrzeżu – 16, Centralnym Płaskowyżu – 4, w Regionie Wschodnim – 11,

---

¹¹ Nguyen Van Tai, *Vietnam and the issue...*

a Delcie Mekongu – 10. 52 uniwersytety i kolegia znajdują się w Hanoi, a 34 – w Ho Chi Minh. W tak ważnym zaś regionie rolniczym, jakim jest Delta Mekongu, brak jest wystarczającej liczby szkół rolniczych.

5. Dużym problemem nadal są złe, przestarzałe metody kształcenia. Zdaniem prof. Nguyen Van Tai'a więcej winno być seminariów, dyskusji, promocji aktywności studentów, samokształcenia. Oczywiście pracownie winny być lepiej wyposażone (Internet).
6. Poziom nauczania nie rośnie wraz ze wzrostem studentów. W adekwatnym tempie nie zmieniają się standardy nauczania, nie przybywa sal wykładowych, wyposażenie nie jest modernizowane.

Kluczową rolę w wytyczaniu kierunków rozwoju oświaty pozostawia się państwu, chociaż wskazuje się też na rolę szkoły, rodziny i społeczeństwa w całym systemie. W ustawie oświatowej jest również mowa o Komunistycznym Związku Młodzieży im. Ho Chi Minha, który ma współpracować ze szkołą i koordynować działalność pozaszkolną młodzieży.

Strategia Oświatowa przewiduje też objęcie powszechnym systemem oświaty dzieci niepełnosprawnych. Program Ułatwienia dla dzieci specjalnej troski (Facilitation for children with disabilities) na lata 2001–2010 przewiduje tworzenie klas integracyjnych, szkół specjalnych, tak aby do 2005 r. 50% tych dzieci umożliwić dostęp do oświaty, a do 2010 – 70%¹². W przedsięwzięciu pomagają takie programy jak: „Dzieci”, „Kultura i Społeczeństwo”, „Dialog”, „Skrzynka na listy w telewizji”, „Humanizm”, „Polityka i życie”. Powstało Stowarzyszenie na rzecz Biznesu i Przedsiębiorczości dla Osób Niepełnosprawnych, a Narodowa Rada ds. Osób Niepełnosprawnych nadzoruje prace ministerstw, które w różnym zakresie włączają się do programu. Kiedy w 2002 r. Bent Lindquist, specjalny wysłannik ONZ, był w Wietnamie, wysoko ocenił działalność na rzecz osób niepełnosprawnych i przysłał w tej sprawie list do premiera Phan Van Khai'a. W roku 2003 Bank Światowy przyznał 139 mln kredytu na wspieranie programu obejmowania szkolnictwem podstawowym dzieci ze środowisk zagrożonych (dzieci ulicy, dziewczynki wywodzących się z niektórych mniejszości narodowych i in.)¹³.

4. Organizacja i administrowanie oświatą, statystyka

Przed 1987 r. za oświatę odpowiedzialne były trzy urzędy centralne: Ministerstwo Oświaty, Centralny Urząd Kształcenia Zawodowego oraz Ministerstwo

---

¹² Asia Pacific Regional EGM – Country Paper: Vietnam (2) Expert Group Meeting and Seminar on an International Convention to Protect and Promote the Rights and Dignity of Persons with Disabilities, Bangkok, Thailand, 2–4 June 2003.

¹³ Vietnam's move towards education for all nourished by strong partnership, [[:]] http://www.world.org.vn/news/press16_01.htm.

Szkolnictwa Wyższego i Technicznego. W 1990 r. powstało jedno ministerstwo: Ministerstwo Oświaty i Kształcenia (Ministry of Education and Training, MOET). MOET podzielony jest na liczne departamenty, które zajmują się różnymi poziomami kształcenia, kształceniem dla dorosłych, szkolnictwem wyższym itd. Wątpliwości budziło jedynie, czy szkoły techniczne i warsztaty w tych szkołach winny podlegać Ministerstwu Pracy. MOET pełni rolę koordynatora i wyznacza strategię dla oświaty. Współpracuje także z innymi ministerstwami, ponieważ np. szkoły artystyczne podlegają Ministerstwu Kultury i Informacji, szkoły medyczne – Ministerstwu Zdrowia itd. Decentralizacja zarządzania polega na oddaniu szeregu uprawnień powiatom czy prowincjom. Najwięcej środków dostają prowincje (72% budżetu do dyspozycji na oświatę). W dyspozycji rządu centralnego pozostaje zaledwie 28% ogólnej sumy budżetu na oświatę¹⁴. Spod kontroli wymyka się nieco szkolnictwo prywatne, mimo że każda taka jednostka powinna dostać zgodę MOET na funkcjonowanie. Postuluje się zatem sprawniejszy system akredytacji.

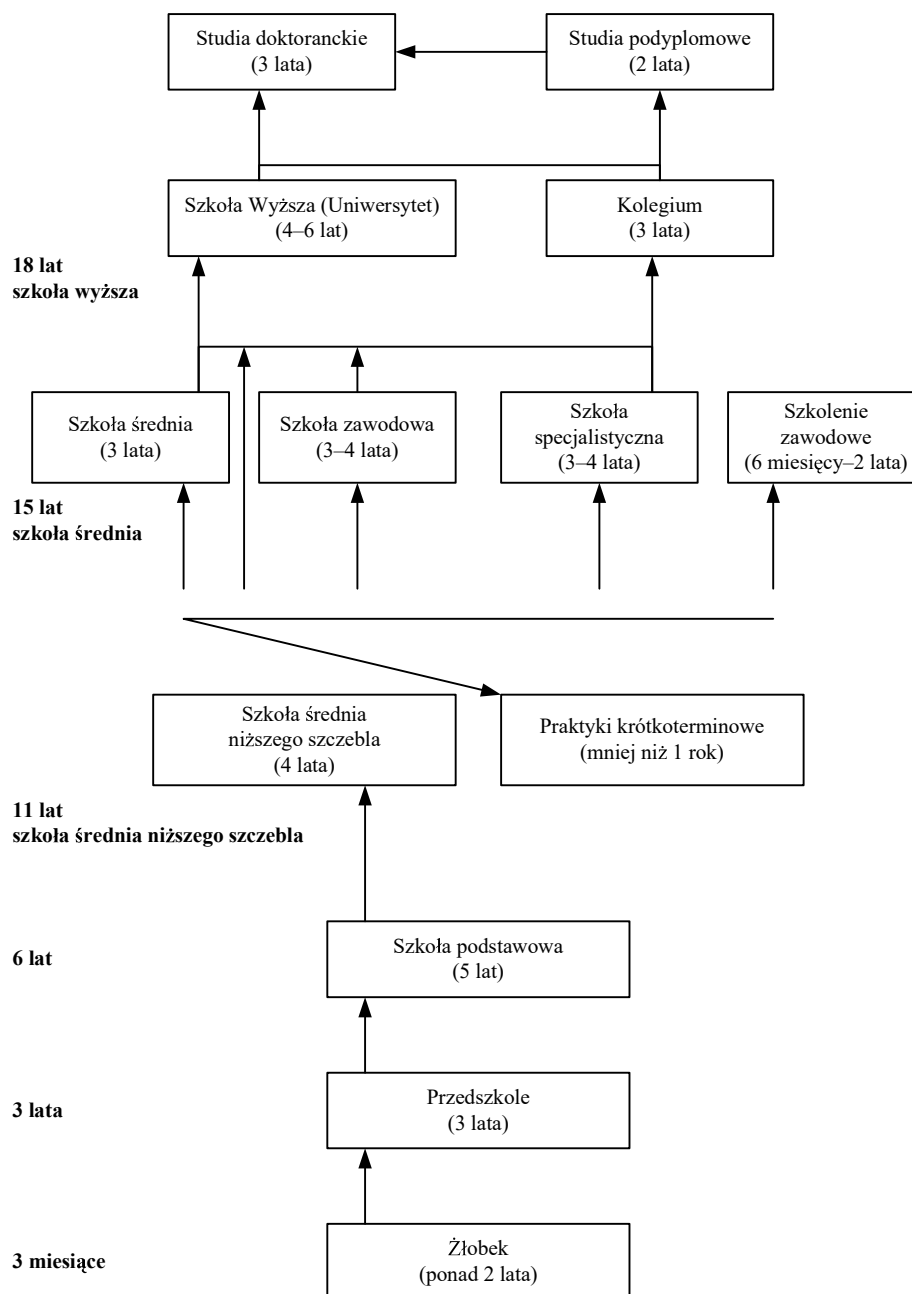
W 1997 r. w Wietnamie na 78 mln obywateli było 22 mln uczących się, spośród nich 13,2 mln w szkołach podstawowych, 4,3 mln w szkołach średnich oraz 26 tys. w kolegiach i uniwersytetach. Liczba analfabetów w szkołach jest bardzo niska – zaledwie 8%, spośród nich 80% mieszka na wsiach, a 60% stanowią kobiety. Budżet na oświatę rośnie i stanowi ok. 10%, z czego 70–80% stanowi wynagrodzenie dla nauczycieli. Sektor prywatny w oświacie stanowi ok. 60% budżetu, z czego większość przeznaczona jest na szkolnictwo przedszkolne i szkoły podstawowe elementarne (ok. 60%). Wydatki na szkoły podstawowe wynoszą ok. 50% budżetu, średnie specjalistyczne – 19%, a zawodowe i techniczne – 12% wydatków.

Podsumowując powyższe rozważania wyraźnie można wydzielić dwa etapy realizacji reformy oświatowej w Socjalistycznej Republice Wietnamu. Etap pierwszy, rozpoczęty w roku 1979, pozostający pod silnym wpływem ideologii komunistycznej i doświadczeń Związku Radzieckiego i etap drugi, zapoczątkowany na przełomie lat 80. i 90., który wpisał się w program modernizacji systemu społeczno-gospodarczego i dostosowany został do gospodarki rynkowej. Zauważyć można, iż Wietnam wciąż jeszcze poszukuje optymalnego dla siebie kierunku rozwoju. Zwłaszcza w sferze społecznej i politycznej konkurują ze sobą przeciwstawne podejścia ideologiczne. Dotyczy to również oświaty, gdzie mimo podejmowanych prób wciąż jeszcze obserwuje się pozostałości systemu wzorowanego na radzieckim. Nadal nie osiągnięto właściwego modelu oświaty, kwalifikacje nauczycieli pozostają niskie, a programom nauczania brak koncepcji. Wysoki poziom wykształcenia technicznego pozostaje w sferze deklaracji.

---

¹⁴ Kristy Kelly, Director, Institute of International Education/Vietnam The Higher Education System in Vietnam, [@:] <http://www.wes.org/ewenr/Oomay/feature.htm>.

Struktura systemu oświaty w Wietnamie

Na podstawie: Tran Kieu, *Education in Vietnam: Current state and issues*, Hanoi 2002, s. 135.